

75 jaar geleden: de loge "Liberté Chérie", een licht in de duisternis en gruwel van Nacht und Nebel

Enkele Belgische vrijmetselaars richtten in het Duitse concentratiekamp van Esterwegen, niet ver van de grens met Nederland, een loge op, een uniek gebeuren tijdens de Tweede Wereldoorlog. Maar twee van de leden overleefden de oorlog.

Rob Troubleyn (7 maart 2020)

Bron [vrtNWS](#)

Op 7 december 1941 wordt het *Nacht und Nebel*-decreet uitgevaardigd. Het is Hitler zelf die het idee ontwikkelde en het decreet wordt ter uitvoering getekend door veldmaarschalk Wilhelm Keitel, een Wehrmacht-officier. Het doel van dit decreet was de bevolking in de bezette landen te intimideren en af te houden van acties tegen de bezettende macht.

Gearresteerde verzetsmensen werden naar Duitsland overgebracht om daar te worden berecht. Belangrijk was dat zij spoorloos werden en dat zij geen contacten meer hadden met de

buitenwereld. De familie werd van niets op de hoogte gesteld, noch van hun verblijfplaats, hun veroordeling, overlijden of terechtstelling. Zij verdwenen dus letterlijk in de nacht.

Veldmaarschalk Wilhelm Keitel in gesprek met Adolf Hitler (Getty Images).

In het noordwesten van Duitsland, ongeveer 25 kilometer van de Nederlandse grens, was reeds in 1933 een kamp opgericht om politieke gevangenen in onder te brengen: Esterwegen. Dit kamp werd in het *Nacht und Nebel*-systeem gebruikt als doorgangskamp. De *NN*-gevangenen werden van hieruit naar Natzweiler-Struthof (Elzas) of Gross-Rosen (Silezië) overgebracht. In al deze kampen werden de gevangenen uiterst slecht behandeld. En in Natzweiler-Struthof en Gross-Rosen dienden ze slavenarbeid uit te voeren tot ze omkwamen door uitputting of ziekte.

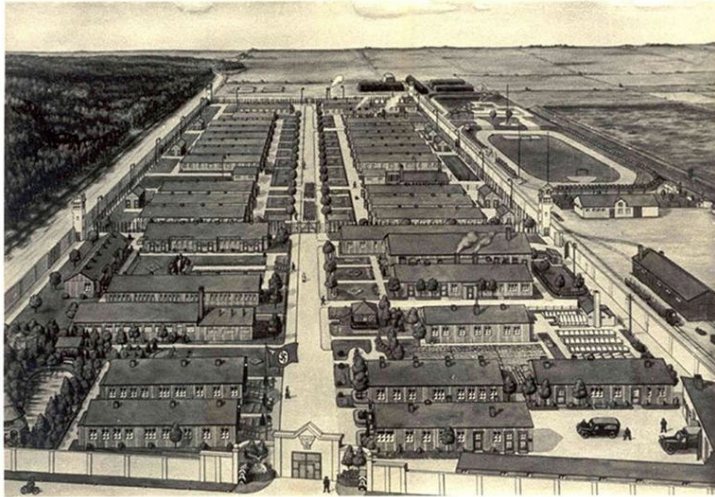
In de loop van de herfst van 1943 komen in Esterwegen op verschillende tijdstippen een aantal Belgische vrijmetselaars aan. De meesten van hen komen toevallig in dezelfde barak terecht: barak 6. Zij komen uit verschillende verzetsgroepen en hebben enkel als gemeenschappelijk kenmerk dat ze vrijmetselaars zijn.

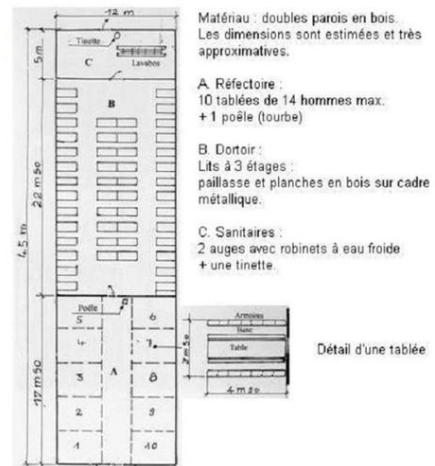
In beide "Nacht und Nebel"-kampen van Natzweiler-Struthof (Elzas) en Gross-Rosen (Silezië) werden de gevangenen gedwongen te werken in steengroeven, uitputtend werk waaraan velen, in combinatie met een tekort aan eten, snel ten onder gingen. Deze tekening is gemaakt door Noorse NN-gevangene Rudolf Naess, die in Natzweiler-Struthof gevangen zat waar roze graniet werd gehouwen.

De vrijmetselarij werd in bezet België door een *Verordnung* (wet) van de *Militärverwaltung* (militair bestuur van de bezettingmacht) op 20 augustus 1941 verboden en ontbonden. De vrijmetselaars werden echter nooit vervolgd wegens hun lidmaatschap van een loge. Wel was het zo dat heel wat vrijmetselaars door hun filosofische overtuiging in het verzet gingen.

Een van de kernideeën van de vrijmetselarij is immers een absoluut geloof in de individuele vrijheid en het respect voor anderen. Het is evident dat deze ideeën compleet in tegenspraak waren met het dictatoriale nazisme en dat de strijd tegen de bezetter een logisch gevolg was van het engagement aangegaan in de loge. Voor heel wat vrijmetselaars speelde ook een patriottische overtuiging een grote rol.

Camp de concentration d'ESTERWEGEN Baraque n°6

Een zicht op concentratiekamp Esterwegen en een schets van barak 6.

Het is Luc Somerhausen (°1903) die in november 1943 het initiatief neemt om in het kamp van Esterwegen een loge op te richten in barak 6. Hij is van opleiding journalist en werkzaam voor de diensten van de Senaat en is opgepakt voor inlichtingen- en actiediensten. In de archieven bevinden zich een aantal lijsten met de namen van de medeoprichters. Die lijsten spreken elkaar soms tegen, maar bijna zeker zijn ook de volgende personen bij de medeoprichters, allen uit het Brusselse of het Luikse.

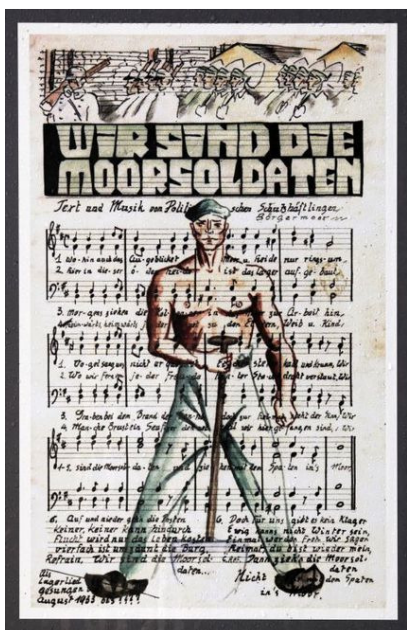
Frans Rochat (°1908) is apotheker. Hij is aangehouden op 28 februari 1942 voor spionage, hulp aan de vijand en deelname aan de clandestiene pers. Jean Sugg (°1897) is vertegenwoordiger in farmaceutische producten. Hij is actief in een vluchtroute voor piloten en wordt aangehouden op 21 maart 1942. Paul Hanson (°1889) is vrederechter in Louveigné. Bij vonnis verklaart hij een besluit van de bezetter ongrondwettelijk. Een maand later, op 23 april 1942, wordt hij aangehouden. Amedée Miclotte (°1902) ten slotte is leraar aan het Atheneum van Vorst. Hij wordt opgepakt op 29 december 1942 en beschuldigd van spionage.

Het symbolisch kenteken van de loge "Liberté Chérie".

Meestal op zondag komen de leden van Liberté Chérie samen aan een tafel in de barak. De antimaçonnieke houding van de Duitse overheid, en dus van de kampbewakers, nopen hen ertoe deze bijeenkomsten discreet en geheim te houden.

Ook de katholieken in de barak dienen hun erediensten in het geheim te houden. En terwijl zij hun dienst houden, staan de vrijmetselaars op uitkijk om bij de komst van bewakers alarm te slaan. De katholieke gevangenen doen exact hetzelfde voor de vrijmetselaars wanneer zij hun bijeenkomst hebben.

I
Loin dans l'infini s'étendent
De grands prés marécageux
Pas un seul oiseau ne chante
Sur les arbres secs et creux

Refrain
Oh ! Terre de détresse
Où nous devons sans cesse
Piocher, piocher.

II
Dans ce camp morne et sauvage
Entouré d'un mur de fer
Il nous semble vivre en cage
Au milieu d'un grand désert

III
Bruit des pas et bruit des armes
Sentinelles jours et nuits
Et du sang, des cris, des larmes
La mort pour celui qui fuit

IV
Mais un jour dans notre vie
Le Printemps reflleurira
Liberté, *Liberté chérie*
Je dirai tu es à moi.

Dernier refrain
Oh ! Terre enfin libre
Où nous pourrons revivre (bis)
Aimer - Aimer.

De naam "Liberté Chérie" werd ontleend aan de laatste strofe van het strijdlied "Die Moorsoldaten", geschreven in 1933 door Duitse politieke gevangenen in een kamp in de buurt van Esterwegen. Het lied kreeg snel internationale bekendheid en werd in vele talen vertaald.

Er wordt zelfs een nieuw lid aangeworven in de loge: Fernand Erauw (°1914). Erauw was werkzaam bij het Rekenhof en luitenant in de verzetsbeweging Geheim Leger. Hij is gearresteerd op 4 augustus 1942.

Op 7 februari 1944 komt er opnieuw een vrijmetselaar aan in barak 6. Het is een luitenant-kolonel (postuum kolonel) van het Belgisch Leger en lid van een Gentse loge, Jean De Schrijver (°1893). Hij is aangehouden op 2 september 1942 voor spionage en verboden wapenbezit. Hij wordt een korte periode lid van de loge Liberté Chérie en verlaat Esterwegen reeds op 15 maart.

Zes dagen hiervoor is er opnieuw een vrijmetselaar aangekomen in barak 6. Het is een schepen uit Gent, Henri Story (°1897). Hij is aangehouden in Gent op 22 oktober 1943, beschuldigd van deelname aan de verzetsgroep Zéro. Ook hij zal maar kort lid zijn van de loge Liberté Chérie, want op 31 mei 1944 wordt hij afgevoerd naar Gross-Strehlitz.

Overlevende politieke gevangenen bij hun bevrijding begin mei 1945 in het concentratiekamp van Wöbbelin, niet ver van Hamburg. Het kamp werd in de laatste oorlogsweken opgericht om er gevangenen onder te brengen uit andere kampen die wegens de naderende geallieerden werden ontruimd.

In de eerste helft van 1944 worden de leden van Liberté Chérie een voor een afgevoerd naar andere kampen en bestaat de loge dus de facto niet meer. Slechts twee van logeleden overleven de gruwelen van **Nacht und Nebel**: Luc Somerhausen overlijdt in 1982 en Fernand Erauw in 1997.

De anderen komen niet meer terug. Frans Rochat sterft op 6 januari 1945 in Untermansfeld. Jean Sugg overlijdt op 6 mei 1945 in Buchenwald dat op 11 april bevrijd was door de Amerikanen. Paul Hanson wordt gedood bij een luchtbombardement in Essen op 26 maart 1944, korte tijd nadat hij uit Esterwegen was weggevoerd.

Amedée Miclotte komt om door uitputting in Gross-Rosen op 8 februari 1945. De dag erna, 9 februari 1945, overlijdt ten gevolge van pleuritis Jean De Schrijver, ook in Gross-Rosen. Op 5 december 1944 is, ook in Gross-Rosen, reeds Henri Story gestorven.

*De twee leden van "Liberté Chérie" uit Gent, van links naar rechts,
Henri Story en Jean De Schrijver.*

Het oprichten van de loge Liberté Chérie is een uniek gebeuren tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het Grootoosten van België, de overkoepelende organisatie van loges, erkent al in 1945 het bestaan van de loge Liberté Chérie. Als eerbetoon is deze loge officieel opgenomen in de lijst van loges in 1987. Weliswaar met de bemerking ‘slapende loge’, wat wil zeggen dat de loge niet is ontbonden maar ook niet meer samenkomt.

Liberté Chérie is het verhaal van een aantal vrijmetselaars die door hun bijeenkomsten in gruwelijke kamptoestanden getracht hebben een licht van humanisme en menselijkheid te zijn in de duisternis van de mistige nacht.

Beeld ter ere van de loge "Liberté Chérie" van Henri Francart in het museum van het Grootoosten van België in Brussel (ook beginillustratie).

In het gewezen kamp van Esterwegen werd in 2004 dit monument ter nagedachtenis van de unieke loge opgericht.